

Türkiye Finansal Raporlama Standartları'nda Tarihi Maliyet Muhasebesinden Gerçeğe Uygun Değere Yöneliş

Doç. Dr. Ali İhsan AKGÜN

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

İşletme Fakültesi

akgun@ybusm.info

Özet

Bu çalışma, Türkiye Finansal Raporlama Standartları'nda (TFRS) ölçüm konusuna ilişkin yaklaşımların neler olduğu ile varlık ve borçların ölçülmesine ilişkin konuların çözümüne nasıl katkı sağlayabileceğini açıklamaktadır. Varlıkların ve borçların ölçülmesi, finansal raporlamanın anahtar görünümünden birisidir. Türkiye finansal raporlama standartları açısından varlık ve yükümlülükleri değerlendirme ölçüleri esas itibarıyla; tarihi maliyet, cari maliyet, gerçekleştirilebilir değer ve bugünkü değerden oluşmaktayken, KOBİ'lere ilişkin TFRS'de tarihi maliyet ve gerçeğe uygun değerden oluşmaktadır. Çalışmada, finansal raporlama standartlarındaki değerlendirme ölçüleri sözü edilen bu bağlamda ayrı ayrı ele alınmıştır. Ayrıca, bu çalışmada, sadece literatür araştırmasına odaklanmakla kalmayıp, aynı zamanda TFRS'da ölçme yaklaşımları konusu ve gelecek araştırmalara ilişkin olarak da belli önerilere ait alternatif açıklamalara yer verilmiştir.

Tarihi maliyet muhasebesi, gerçeğe uygun değer muhasebesine ideal bir alternatif sağlayan özelliklere sahiptir. Ancak, tarihi maliyet muhasebesi, finansal bilgi kullanıcılarının gelecekte ihtiyaç duyduğu veri ve bilgileri üretmekte yetersiz kaldığından, finansal raporlamada tarihi maliyet muhasebesi yaklaşımı dışında gerçeğe uygun değer yaklaşımının geliştirilmesine neden olmuştur. Böylece gerçeğe uygun değer, gözlemlenebilir piyasa fiyatlarının varlığında piyasalara ilişkin daha iyi bilgi sağlayabilir.

Anahtar Sözcükler: Tarihsel Maliyet, Gerçeğe Uygun Değer, Türkiye Finansal Raporlama Standartları.

Jel Sınıflaması: M40, M41, M49.

Towards from Historical Cost Accounting to Fair Value in the Turkish Financial Reporting Standards

Abstract

This paper explains on how in the Turkish Financial Reporting Standards (TFRS) approaches measurement issues, and how research can contribute to resolving issues related to measurement of assets and liabilities. Measurement of assets and liabilities is a key aspect of financial reporting. In essence, criteria for valuation of assets and liabilities in terms of TFRS are made up of historical cost, current cost, realizable value and present value, whereas in the Turkish Financial Reporting

Standards for SMEs are made up historical cost and fair value. In this context, valuation provisions in valuation criteria in financial reporting standards are handled separately in our study. This paper also provides not only a more focused view of the literature, but also alternative explanations for some of the results discussed in the TFRS approaches measurement issues and specific suggestions for future research.

Historical cost accounting has features providing an alternative ideal fair value accounting. However, fair value approach has been lead to developed rather than historical cost approach in the financial reporting since the historical cost accounting fails to produce the data and information needed in the future by the financial information users. Therefore, fair values can provide better information for the markets in cases where observable market prices exist.

Keywords: Historical Cost, Fair Value, Turkish Financial Reporting Standards.

Jel Clasification: M40, M41, M49.

Giriş

Finansal tablolar, yatırımcılar ve firma sahipleri gibi finansal tablo kullanıcılarına işletme ile ilgili ekonomik olguları değerlendirmede önemli bilgi sağlamaktadırlar. Finansal raporlama standartlarına göre değerlemenin amacı, işletmenin finansal tablo unsurlarının gerçeğe uygun şekilde ölçülmesinin sağlanmasıdır. Ayrıca, değerlemenin bir başka amacı ise finansal tablolardaki bilgi sunuşunun doğru ve gerçeği yansıtmasıdır. Bu amaçlar doğrultusunda, işletme ile ilgili karar vericilere doğru karar alabilmesine yardımcı olacak, gerçek ve güvenilir bilgi akışı sağlanması hedeflenmektedir. Ayrıca finansal tabloların amacı, finansal bilgi kullanıcılarının ekonomik kararlar verirken işletmenin finansal pozisyonu, performansı ve nakit akışları konusunda gerçeğe uygun bilgi sunmaktır. İşletme sahip ve yöneticileri dahil, firma ile ilgili kişi ve kuruluşların tamamının işletme ile ilgili bilgileri finansal tablolardan elde ettiklerine göre, finansal raporlamadaki değerlendirme ve ölçme süreci önemli hale gelmektedir. Değerleme işleminin finansal durum tablosu ve gelir tablosu unsurlarının tümünü etkilemesi sebebiyle, ölçme işleminin tüm finansal bilgi ile ilgili kişiler açısından önemli kılmaktadır.

Çalışmada, finansal raporlama standartlarında ölçme kavramına yer verildikten sonra, finansal raporlamaya ilişkin ölçüm yöntemleri hem TFRS açısından ve hem de KOBİ TFRS'de varlıkları ölçme yöntemleri kısaca tanıtılıp, finansal raporlama standartlarında varlıkları ölçmede gerçeğe uygun değerlerin önemine yer verilmiştir. Ayrıca, finansal raporlama standartlarında varlıkları ölçmede tarihi maliyetten gerçeğe uygun değere yönelik ele alınıp, finansal raporlamada varlıkların ölçümünü sınırlandıran tutuculuk kavramı ele alınmıştır.

1. Finansal Raporlama Standartlarında Varlıkları Ölçme Kavramı

Ölçme, bir yaklaşım süreci olup, işletme varlık ve kaynaklarının yaklaşım derecesini sorgulamak için tahmini düşünceyi içermeyen bir kavram olarak adlandırılır (Mattessich, 1962: 37). Ölçüm, organizasyonlara ve finansal bilgi kullanıcılarına işletme hakkında doğru bilgi edinmeleri konusunda yardımcı olmaktadır. Ayrıca, işletmenin belli bir tarihteki varlık ve kaynaklarının tespiti için ölçüm gereklidir. Ölçümün yapılabilmesi için bir takım hesaplamalar ve hesaplamalara ilişkin olarak değer ölçütleri belirlenmelidir.

Dolayısıyla, ölçme ve tahmin birbirinden farklı kavramlardır. Ölçme, gözlemlenebilir ölçüm davranışı mevcut olduğunda sadece prensip olarak mümkün iken, tahmin ise ölçümün yapılamadığı durumlarda gereklidir. Varlıkların özelliğine göre, gerçeğe uygun değer veya itfa edilmiş maliyet gibi borçların özellikleri tanımlanabilir. Bazı nitelikler gözlemlenebilir iken, bazıları ise gözlemlenemezler (Barker and McGeachin, 2013: 583-84). Örneğin, bir işletmenin gelecekte nakit çıkışına neden olacak bir yükümlülüğü karşılığında nakit girişi elde edilme varsayıldığında, borçların gözlemlenebilir miktarı gözlemlenebilir nitelikte ölçüm olacaktır. Aksine, gelecekteki nakit akışlarının değeri raporlama tarihinde belirlenebilir, ancak gelecekteki mevcut varlığın değeri şu anda gözlemlenemediğinden prensip olarak ölçülemez.

Ayrıca, literatürde ve finansal raporlamada ölçüm (measurement) ve değerlendirme (valuation) kavramları birbirinin yerine kullanılmaktadır. Ancak, her iki kavram arasında da bir ayrım yapmak anlamlı olacaktır. Muhasebe literatüründe ölçme, bir işletmenin geçmişteki, şimdiki veya gelecekteki iktisadi faaliyet ve değerlerine, geçmişteki veya şimdiki gözlemlere dayanılarak ve kurallara uygun olarak sayıların tayin edilmesidir. Değerleme ise, işletme faaliyetlerine ilişkin aktif ve pasiflere uygun parasal miktarların belirlenmesi sürecidir. Görüldüğü gibi değer ile muhasebede değerlendirme sürecini birbirinden ayırt etmek gerekmektedir. Değer kişiye bağlı ve öznel bir kavramdır (Akdoğan ve Aydın, 1987: 386-388).

Muhasebe teorisi ve Türk Vergi Kanunlarına göre, değerlemenin tanımı ve amacı farklılık arz etmektedir. Muhasebe teorisine göre; işletmenin belirli bir dönemdeki iktisadi ve finansal yönden gerçeğe uygun durumunu ve hesap dönemi sonucundaki performansını tespit etmek için; işletmeye ait tüm varlıkların sayılıp, miktarları tespit edildikten ve borçları da belirlendikten sonra ulusal para birimiyle çarpılarak değerlendirme işlemi yapılarak işletmenin gerçek durumu ortaya konacaktır. Konuya Türk Vergi Kanunları açısından bakacak olursak, VUK' un 258. maddesinde değerlendirme vergi matrahlarının hesaplanmasıyla ilgili iktisadi kıymetlerin takdir ve tespitidir şeklinde tanımlanmıştır. Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu'nca (TMSK) yayınlanan Finansal Tabloların Hazırlanma ve Sunulma Esaslarına İlişkin

Kavramsal Çerçeve Hakkında Tebliğin 99. maddesinde ise, “değerleme finansal tablolarda yer alan unsurların bilançoda ve gelir tablosunda tahakkuk ettirilecekleri ve gösterilecekleri parasal tutarların belirlenmesi” işlemini ifade eder şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca, TTK'nun 79-81 maddelerinde ise, değerlendirme ile ilgili olarak yapılacak işlemlerin TFRS'na göre olacağı hüküm altına alınmıştır.

Değerleme yöntemleri, işletmenin nasıl değer yarattığına ilişkin kavramları belirlemektedir. İşletmeler, karmaşık örgütlerdir ve onların birçok faaliyetlerinden değer ortaya çıkmaktadır. Değerleme yöntemleri, işletmenin ve onun stratejilerini anlamak için bir araçtır (Penman, 2013). Muhasebede değer ölçümü, finansal raporlamanın kalitesini objektif olarak belirlemek için bir metot ve ileri çaba olarak atfedilmektedir. Finansal raporlamanın kalitesini objektif olarak belirlemeye ilişkin çaba ve metotlar, 1966 yılında Amerikan Muhasebeciler Birliği'nin (American Accounting Association) muhasebe bilgisine ilişkin ölçme çalışmalarından bu yana sürmektedir. Finansal tabloların hazırlanması ve sunulması onların niteliksel hedeflerine yönelme olduğu için, muhasebe teorilerinin kökenini oluşturan kalite özellikleri formüle edilmektedir. Finansal tabloların niteliksel özelliklerine yönelme, tarihi maliyetin gelişmesine yol açmıştır (Enahoro and Jayeoba, 2013: 1170-71).

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB), finansal tabloların hazırlanması ve sunulmasına ilişkin kavramsal çerçevede, ölçüm konusundaki yaklaşımlara yer vermiştir. Diğer standart belirleyici kuruluşlarda, kavramsal çerçevedeki standart belirleyici kararlarında ölçüm konusuna dayalı esaslar geliştirmişlerdir. Örneğin, US finansal raporlama standart belirleyici kuruluşu olan Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB), finansal muhasebe kavramlarının finansal tablolarda belirtilen kavramsal çerçevede ölçüm konusunu ele almışlardır. Ölçme konusunun bu önemine karşın, finansal raporlamanın kavramsal çerçevesinde bu konuda nispeten az dikkat çekilmiştir. Böylece ölçüm kararlarının değerlendirilmesinde, standart belirleyiciler genellikle finansal raporlamanın amacı bağlamında finansal raporlamanın niteliksel özellikleri ve finansal tabloların unsurlarının tanımlanmasına odaklanmışlardır (Barth, 2007: 7).

Finansal tablo unsurlarına ilişkin kalemlerin muhasebeleştirilmesi, ölçümü ve raporlanmasında finansal tablo unsurları farklı ölçülerde ve farklı bileşimlerde kullanılan ölçme esasları ile değerlemeye tabi tutulmaktadır. Bu sözü edilen değerlendirme metodları; şimdiki değer değerlendirme ile varlıkların değerlendirilmesi olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Burada varlıkların değerlendirilmesi; tarihi maliyet ve cari değer olarak iki yöntemden oluşmaktadır. Söz konusu gruplandırmadan cari değer ise; gerçeğe uygun değer, yerine koyma maliyeti, net gerçekleştirilebilir değer ve kullanım değeri olmak üzere dört yöntemden oluşmaktadır (Alexander ve Nobes, 2004: 181-182). TMS ve TFRS'ye ilişkin kavramsal çerçevede bu değerlendirme yöntemleri; tarihi

maliyet, cari maliyet, gerçekleşebilir değer ve kullanım değeri ve gerçeğe uygun değer olmak üzere beş başlık olarak dikkate alınmıştır. KOBİ'lere ilişkin TFRS'de ise tarihi maliyet ve gerçeğe uygun değer ile ölçüme yer verilmiştir. Dolayısıyla, tam set TFRS'lerde ve KOBİ'lere ilişkin TFRS'de finansal tablo unsurlarının ölçümüne önem verilerek yeni ölçüm esasları getirilmiştir. Muhasebe ve finansal raporlama standartlarında vergi kanunlarındaki değerlendirme yerine ölçüm kavramı kullanılmaktadır.

2. Finansal Raporlamaya İlişkin Varlık Ölçüm Yöntemleri

2.1. TFRS Açısından Ölçme Esasları

Kavramsal Çerçevenin 4.55.paragrafında ölçüm kavramına yer verilmiştir. Buna göre ölçüm, finansal tablolarda yer alan unsurların bilançoda ve gelir tablosunda tahakkuk eden parasal tutarların belirlenmesi işlemidir. Bu işlem uygulanacak ölçüm esasının da seçilmesini de kapsamaktadır. Finansal tablolarda farklı derecelerde ve farklı bileşimlerde kullanılan birkaç farklı ölçüm esasları bulunmaktadır. Bunların başlıcaları; tarihi maliyet, cari maliyet, gerçekleşebilir değer ve bugünkü değerdir.

2.1.1. Tarihi Maliyet (Historical Cost)

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGT)'ne göre para mevcudu, alacaklar, borçlar ve maliyetinin belirlenmesi ile işletme tarafından elde edinilen varlık ve hizmetlerin ilk kayda alınmasında, bunların elde edilmiş maliyetlerinin esas alınması gerekir. Dolayısıyla, maliyet bedeli ile değerlendirme esasına göre; edinme tarihinden sonra varlığın değerinde meydana gelecek artışların maliyet bedeline dahil edilmesi mümkün olmamaktadır. Böylece, maliyet bedeli esasına göre değerlendirilen varlıklar, finansal tablolarda tarihi maliyetleriyle yer almaktadır.

İşletmelerin finansal tabloların sunuluş ve raporlanmasında en yaygın kullanılan ölçüm yöntemi, tarihi maliyet muhasebesi esasıdır. Tarihi maliyet muhasebesi esası, diğer ölçüm esasları ile birlikte de kullanılabilir özelliğine sahiptir. Örneğin, stoklar genellikle maliyet veya net gerçekleşebilir değerden düşük olanı ile değerlendirilirken; menkul kıymetler piyasa değeri ve kıdem tazminatından kaynaklanan borçlar ise bugünkü değer ile değerlendirilmektedir (Mugan ve Akman, 2005).

Tarihi maliyet değeri, bir varlığın elde edilmiş tarihindeki alış bedelini ifade etmekte olup, aynı zamanda bu değer muhasebeki kayıtlı değerinde göstermektedir.

2.1.2. Cari Maliyet (Current Cost)

Cari maliyet yönteminde varlıklar ve borçlar farklı biçimlerde gösterilmektedir. Örneğin varlıklar, benzer varlığın veya bu varlıkla eşdeğer olan bir varlığın alınması için mevcut olan nakit veya nakit benzerlerinin tutarı ile gösterilirler. Borçlar ise, yükümlülüğün yerine getirilmesi için

gereken nakit ve nakit benzerlerinin iskonto edilmemiş tutarları ile gösterilmektedir.

Cari maliyete ilişkin değer kavramı, varlıkların cari yenileme maliyeti ya da gerçekleşebilir değeri olarak tanımlanabilir. Bu iki tür değerlendirme, varlıkların alış ve satış fiyatlarındaki farklılıklardan dolayı varlıkların cari değer ile gösterilmesini farklı rakamlarla sonuçlandırılmasına yol açar. Ayrıca, cari değerler yöneticilerin fikirlerine dayalı oldukları için objektif olarak belirlenmesi zordur. Cari değerlerin bağımsız doğrulanması yapılmadıkça, finansal tabloların bilgi kullanıcıları arasında kredi güvenilirliğini zayıflatmasına yol açacaktır (Atrill and McLaney, 2004).

Ölçümleme; IASB, US FASB ve UK ASB gibi öncü standart düzenleyici kuruluşların kavramsal çerçevelerinde bu konuda çözümler oluşturulmamasına karşın, finansal raporlamanın önemli konularından birisidir. Bunun nedeni, finansal raporlamanın geleneksel olarak tarihi maliyet yaklaşımına dayalı iken, cari değer finansal raporlamanın belli olanlarına odaklanmasıdır. Bu alanlar, finansal araçların ölçümlemesi gibi daha gerçekçi ve güvenilir bilinen cari piyasa değerinin olduğu bir alandır. Böylece mevcut finansal raporlama standartları, muhasebecilerin ihtiyaçlarını karşılamak için piyalardaki gelişmelere paralel ve finansal raporlamayı geliştirme aracı olarak cari değer ölçüm ile tarihi maliyetin birlikte kullanılmaya devam edilecektir. Ancak, tarihi maliyet veya cari değer finansal raporlamada kullanılması tartışma konusu değildir. Finansal raporlamada cari değer nasıl tanımlanacağı ve ölçümleneceği önemli husustur (van Zijl & Whittington, 2006: 121).

Muhasebe yazınında, varlık ve borçların cari veya gerçeğe uygun değerlerine karşı tarihsel maliyete dayalı değerlemenin yararları dikkat çekmektedir. Cari değer muhasebesinin savunucuları, ekonomik karar almak için cari değerlerin önemine vurgu yaparken, tarihi maliyeti savunanlar uygulama güçlükleri, nesnellik veya doğrulanabilirlik eksikliği ve cari değer yaklaşımının bilgi eksikliği gibi maliyet bilgileri açıklamada eksikliklerine dikkat çekmektedirler. Tartışmaların odak noktasını, yatırımcıların ve kreditorler gibi dış firma karar mekanizmalarının finansal raporlanmaya odaklanması, ayrıca yönetim kararları için tarihi maliyet verilerinin kullanılmasının mevcut eksiklikleri oluşturmaktadır (Magee, 1978: 145-147). Örneğin, yönetim performansını değerlendirmek için yatırımın geri dönüş oranını hesaplamada tarihi maliyetin kullanımı, değerlemede olası hatalara yol açabilir ve işletme ile ilgili olmayan kararların alınması için yöneticileri cesaretlendirebilir. Cari değer ve tarihi maliyet arasındaki seçim, muhasebe dönemleri arasında varlıklara ilişkin kâr veya zararın raporlanmasına yönelişten kaynaklanmaktadır.

2.1.3. Gerçekleşebilir Değer (Ödeme Değeri-Realizable Value)

Cari maliyet yönteminde olduğu gibi gerçekleşebilir değer yönteminde de varlıklar ve borçlar farklı biçimlerde gösterilmektedir. Örneğin varlıklar, işletmenin normal faaliyet döngüsünde, bir varlığın satılması durumunda ele geçecek olan nakit ve nakit benzerlerinin tutarıdır. Borçlar ise, işletmenin normal faaliyet döngüsünde, ödenmeleri için ödenmesi gereken nakit ve nakit benzeri değerlerin iskonto edilmemiş tutarları ile gösterilmektedirler.

2.1.4. Bugünkü Değer (Present Value)

Bugünkü değer yönteminde varlıklar, işletmenin normal faaliyet koşullarında, gelecekte oluşturacakları net nakit girişlerinin bugünkü iskonto(itfa) edilmiş değerleri ile gösterilirler. Borçlar ise, işletmenin normal faaliyet koşullarında, ödenmeleri için gelecekte ödenmesi gereken net nakit çıkışlarının bugünkü iskonto edilmiş değerleri ile gösterilmektedirler.

Varlıkların ve borçların bugünkü değerlerinin kullanımı, iskonto edilmiş cari piyasa faiz oranı ile gelecekteki nakit akışlarının tahminine dayalıdır. Böylece, varlıklarda, öz kaynaklarda ve borçlarda bir değişiklik olduğunda, bilgili ve istekli tarafların belirlediği değerleri dikkate alınacaktır. Dolayısıyla, bu değerler yaklaşık olarak piyasadaki gerçeğe uygun değer olabilir, ancak onlar gerçeğe uygun değerleri olarak kabul edilmemelidir. Ayrıca, o değerler IFRS’de tanımlanan gerçeğe uygun değer olarak da tanımlanamaz (Cairns, 2006: 9).

IASB’nin yaklaşımına göre ise gerçeğe uygun değer, ilk olarak kote edilmiş aktif piyasa fiyatına ve diğer piyasalardaki bilgilere vurgu yapmaktadır. Böylece, ticari işlem gören varlık, yükümlülük ve sermaye araçları için oluşan piyasa fiyatı, gerçeğe uygun değerdir. Kote edilmiş aktif piyasa fiyatı yoksunluğunda IASB, gerçeğe uygun değer tahminleri için, mümkün olduğunda piyasa bilgilerinin kullanımına ihtiyaç duyar ve değerlendirme tekniklerinin genişçe kullanımına yer vermektedir. Bununla birlikte, piyasa bilgilerinin güvenilir olmadığı durumlarda, gerçeğe uygun değer tahminlerinin kullanımı sınırlandırılmıştır (Ayçiçek, 2009: 52).

Yukarıdaki ifade edilen ölçüm yöntemlerinin dışında, TFRS ve TMS’lerin çoğunda gerçeğe uygun değer ile ölçümlemeye yer verilmiştir. Ayrıca, TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü standardı ile diğer TFRS’lerin gerçeğe uygun değer ölçümünü veya gerçeğe uygun değere ilişkin açıklama yapılmasını zorunlu tuttuğu ya da ölçüm veya açıklama yapılmasına izin verdiği durumlarda uygulanır. MSUGT ise bilanço ve gelir tablosunun ilkelerinde gerçeğe uygun değere atıfta bulunmaktadır. Söz konusu Tebliğde gelir tablosu ilkelerinin amacı; gelir tablosu unsurlarına ait hesapların ve belli dönemlere ait işletme faaliyeti sonuçlarının sınıflandırılmış ve gerçeğe uygun olarak gösterilmesini sağlamaktır. Bilanço ilkelerinin amacı ise; sermaye sahipleri ve hissedarlar ile alacaklıların

işletmeye sağladıkları kaynaklar ve bunlarla elde edilen varlıkların muhasebe kayıt, hesap ve tablolarında anlamlı bir şekilde tespit edilmesi ve gösterilmesi yoluyla, belli bir tarihte işletmenin finansal durumunun açıklıkla ilgililer için gerçeğe uygun olarak yansıtılmasıdır.

2.2. KOBİ'lerle İlgili TFRS Açısından Ölçme Esasları

KOBİ'lerle ilgili TFRS'de, finansal tabloların unsurlarının ölçülmesinde kullanılan esaslar; tarihi maliyet ve gerçeğe uygun değer olmak üzere iki şekilde ifade edilmiştir. Varlıklar için tarihi maliyet, alış tarihinde varlığın elde edilmesi için ödenmiş olan nakit veya nakit benzerlerinin tutarı veya verilen karşılığın gerçeğe uygun değeridir. Borçlar için tarihi maliyet, yükümlülüğün gerçekleştiği tarihte, yükümlülüğün karşılığında sağlanan nakit veya nakit benzerlerinin tutarı veya alınan nakit olmayan varlıkların gerçeğe uygun değeri veya yükümlülüğün yerine getirilebilmesi için işletmenin normal faaliyet döngüsü içerisinde ödenmesi beklenen nakit veya nakit benzerlerinin tutarıdır.

Ayrıca, finansal varlıklar ve finansal borçlar, halka açık piyasalarda işlem gören veya diğer durumlarda gerçeğe uygun değerleri güvenilir olarak ölçülebilen, dönüştürülme ve ihraççısına satılma imkânı bulunmayan imtiyazlı paylar ile ihraççısına satılma imkânı bulunmayan adi paylar dışında, değer düşüklüğü zararları düşülerek hesaplanan itfa edilmiş maliyetiyle ölçülür. Sözü edilen imtiyazlı ve adi paylar ise gerçeğe uygun değerleri ile ölçülür ve gerçeğe uygun değerde meydana gelen değişiklikler kar veya zararda raporlanır. Diğer tüm finansal varlık ve borçlar ise, gerçeğe uygun değer farkı kar veya zararda muhasebeleştirilmek suretiyle gerçeğe uygun değerleri üzerinden ölçülür.

Ancak gerçeğe uygun değer, karma bir davranış modeli olarak çeşitli biçimde uygulanmaktadır. Bu kapsamda, gerçeğe uygun değer, farklı zamanlarda benzer varlık ve borçların tarihi maliyetle gösterilmesine alternatif olarak kullanılmaktadır. Ancak, muhasebede işlemler özellikle tarihi maliyetle gösterildiğinden gerçeğe uygun değer belli koşullarda uygulanmaktadır. Tarihi maliyet muhasebesinde tahminleri disipline etmek için gerçeğe uygun değer referans alınması, şerefiye ve maddi duran varlıklarda satın alma fiyatının geçerli olması, takas işlemleri ve bağışlara ilişkin işlemlerde ise tarihi maliyeti belirlemek için gerçeğe uygun değer kullanılması, varlıkların ve borçların muhasebesinde ilk kayıt işlemlerinin yapılması gerçeğe uygun değer örneklerindedir. Gerçeğe uygun değer, sürekli olarak giriş değeri olarak adlandırılır. Bu durumda varlıklar, mevcut maliyetleri ile yenileme maliyetleri ile değerlendirilmekte, sonrasında ise gerçekleşmemiş gelir ve zarar ile gelir tablosunda kaydedilmektedirler. Gerçeğe uygun değer sürekli olarak çıkış değeri olarak uygulandığında varlıklar ve borçlar, cari çıkış fiyatını belirtmekte ve kapsamlı gelir tablosunun bir parçası olarak gerçekleşmemiş gelir ve zararlar ile kaydedilmektedir (Penman, 2007: 34-35). Çalışmada, sözü edilen bu

değerleme esaslarından tarihi maliyet ve gerçeğe uygun değer kavramları kapsamlı olarak ele alınacaktır.

3. TFRS’nda Tarihi Maliyet Ölçüsünden Gerçeğe Uygun Değere Yöneliş

Finansal varlıklar ve maddi duran varlıkların gelecekte beklenen yararları defter değerlerinin altına düştüğünde varlıklarda değer düşüklüğü finansal tablolarda yıllık ve üç aylık dönemler itibariyle raporlanmalıdır. Benzer şekilde, stoklar ve alacak hesapları finansal tablolarda piyasa değerleri ile kayda alınmalıdır. Böylece, yatırımcılar finansal varlıkların ve maddi duran varlıkların piyasa değerleri hakkındaki değişiklikler hususunda periyodik olarak bilgilenirler. Buna karşılık, finansal raporlarda Araştırma ve Geliştirme (Ar-Ge) harcamaları gider olarak raporlanır ve dolayısıyla Ar-Ge giderlerinin değerleri yatırımcılar ile yöneticiler arasında bilgi asimetresi sağladığından işletmenin verimliliğindeki değişiklikler hakkında dışardan sağlanacak herhangi bilgi gerekli değildir.

İşletme verimliliği ve Ar-Ge faaliyetlerinin değerleri hakkında organize piyasalarda işlem görmemesi ve şirket finansal tablolarında açıklanan finansal varlıklar ve maddi duran varlıklara oranla raporlanması ve muhasebedeki ölçüm yöntemleri farklı olması nedeniyle işletme dışından değerlendirme ile bilgi sağlanması yetersizdir. Buna göre Ar-Ge faaliyetleri, yatırımcılar ve işletme yöneticileri gibi işletmedeki bilgi kullanıcılarının bilgi sağlamasına yardımcı olacaktır. Ayrıca, finansal varlıkların çoğunun organize piyasada işlem görmemesi ve gerçeğe uygun değerlerinin bilinmesine karşılık, AR-Ge harcamalarının organize olan piyasalarda işlem görmemesi nedeniyle finansal bilgi kullanıcılarının varlık değerlerini ölçmeleri yetersizdir (Aboody and Lev, 2000).

IASB ve FASB’ın kavramsal çerçeve ile ilgili ortak projelerinde, finansal raporlamanın amacının karar alıcılara kullanışlı finansal bilgi sunması belirlenmiştir. Ancak, muhasebe araştırmaları karar kullanıcılarına sunulan kullanışlı bilgi ile ilgili olarak gerçeğe uygun değer veya tarihi maliyet gibi ölçüm kavramlarının tartışmasız ölçüm yöntemleri olarak ele alınmışlardır. Böylece, finansal raporlamaya ilişkin uygun ölçüm kavramlarının belirlenmesi, standard belirleyiciler, düzenleyiciler ve akademisyenlerin genel ilgisini oluşturmaktadır (Gassen and Schwedler, 2010).

3.1.Finansal Raporlama Standartlarında Varlıkları Ölçmede Tarihi Maliyetin Önemi

Tarihi maliyet, ekonomik ögenin başlangıçtaki parasal değeridir. Bazı koşullarda, varlıklar ve borçlar, iktisap tarihinden itibaren değerinde bir değişme olmamış gibi tarihi maliyetle gösterilebilirler. Tarihi maliyet muhasebesinde, gelir tablosu hissedarlara ait değer hakkında bilgi alışverişini sağlayan birincil araçtır. Tarihi maliyet muhasebesine göre sunulan gelir tablosunda satışlar satın alma maliyetleri ile düzenlenirken, bilançoda

ise varlık ve borçlara ait değerler, tarihi maliyet değerleri üzerinden gösterilmektedir. Ayrıca, işletme tarihi maliyet ile piyasadaki girdi ve çıktılardaki arbitraj fiyatlarındaki kazançları nasıl uygulayacağını raporlamaktadır. Aslında, son zamanlara kadar tarihi maliyet, muhasebeciler tarafından dış piyasa faktörlerinden oluşan gerçekleşmemiş kârları göstermek istememelerinden dolayı, kâr hesaplamak için piyasa değerinden ziyade gerçeğe uygun değer daha güvenilir değer olduğunu benimsediler. Tarihi maliyet muhasebesi, işletme planına göre mal ve hizmetlere ilişkin piyasa girdi ve çıktılarının takdir edilerek satın almada oluşan ek değeri raporlar. Ancak, işletme planına göre beklenen sonuçların değerini göstermez. Kısaca, tarihi maliyet, sadece fiili işlemler sonucunda piyasadaki alış ve satış fiyatları arasındaki oluşan ilave değeri raporlamaktadır (Penman, 2007: 36-37).

Finansal raporlamada geleneksel olarak varlıklar, satın alma tarihindeki maliyet değeriyle değerlendirilir. Ancak; bu değerlendirme modeli, ekonomide enflasyonun olmadığı varsayımına dayanmaktadır. Diğer değerlendirme yöntemleri ise zamanla belirli fiyat değişimleri olduğunda değerlendirme problemi ile karşılaşılacağını öngörmektedir (Diewert, 2005: 2). Tarihi maliyet, satın alma tarihinde o varlığın elde edilebilmesi için katlanılan fedakârlıkların parasal ifadesi ile borçlanılan tutarı kapsamaktadır (Şensoy, 2003: 8).

Bir işletme, varlıkları satın aldığı anda varlıkların tutarını maliyet bedeli ile muhasebe kaydına alır. Böylece, işletmenin bilançosundan yararlanacak olan finansal tablo kullanıcıları, varlıkların değerinin finansal tablolarda nasıl raporlandığını bilmek isterler. Finansal raporlamada ise, varlıkların değerinin ne olduğunun adlandırılması gerçeğe uygun değer ile yapılmaktadır. Genelde, varlıklar, piyasa fiyatının mevcut olmasıyla güvenilir bilgi anında gerçeğe uygun değer ile raporlanmaktadır. Bu bilgi ise, genellikle işletme dışı taraflarca tedarik edilmektedir. Dolayısıyla, varlıkların ölçme unsuru güvenilir bilginin varlığının mevcudiyeti halinde varlıkların maliyet bedeli ile ölçülmesini ifade etmektedir (Anthony and Breitner, 2003).

Değerleme sürecinde dönen varlıklar grubundan stoklar ile duran varlıklar grubundan arsa ve arazi, bina, tesis ve makine gibi varlıkların para cinsinden ölçülmesinde genelde tarihi maliyet yöntemi kullanılır. Ancak, tarihi maliyet muhasebesine göre yapılan bu ölçüm, göreceli olarak daha güvenilir bilgilerin üretilmesine katkı sağlarken, özellikle enflasyon dönemlerinde finansal tabloların yanıltıcı bilgi sunmasına yol açabilir. Bu sebeple, muhasebedeki ilk kayıt anından sonraki bilanço dönemlerinde, varlık ve yükümlülüklerin değerlendirilmesinde tarihi maliyetlerin ölçü olarak dikkate alınması, finansal tablolarda yer alan finansal bilgilerin finansal bilgi kullanıcıları açısından yetersiz kalmasına sebep olmaktadır. Böylece, finansal tablolardaki tutarların enflasyon muhasebesine göre düzeltilmesi, tarihi maliyet muhasebesinin olumsuzluğunu kısmen giderebilmektedir

(Tokay ve Deran, 2008: 26-27). Ancak, tarihi maliyete ilişkin gelir tabloları, gerçeğe uygun değer bilançoda olmasa bile varlıkların ölçülmesi sonucu elde edilen gelirleri raporlamaktadır. Tarihi maliyetin aksine, gerçeğe uygun değer, değer esaslı gelecekteki mevcut gelir tahminlerine dayalı olarak raporlanabilir.

Varlıklar satın alındıkları tarihte ödenen nakit veya nakit benzerlerinin tutarlarıyla veya onlara karşılık gelen varlıkların piyasa değerleriyle ölçülür. Bu bağlamda tarihi maliyet muhasebesi, genelde gerçeğe uygun değeri ifade etmektedir (Önce, 2007: 30). Tarihi maliyet bilgisi, geçmişteki işlemlerle ilgili olarak ortaya çıkan fiyatlar ve piyasadışı verileri referans almaksızın işletmenin mevcut iç kaynaklarından elde edilen gerçekleşmiş bilgilere dayalıyken, gerçeğe uygun değer bir takım piyasa tahminlerini gerektiren ve gerçekleşme gücüne yol açabilen cari fiyatlar üzerine odaklanır. Ayrıca gerçeğe uygun değer, aktif olarak işlem görmeyen birçok finansal araç için tahmin edilebilir olduğundan, varlıklarla ilgili tahmin hatası onların değerlerinin güvenilirliğini azaltabilir (Khurana and Kim, 2003: 40).

Finansal raporlamada varlıkların maliyet bedeli ile ölçülmesinin iki nedeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, her varlığın gerçeğe uygun değerinin belirlenmesi pahalı ve güvensiz olabilir. Ayrıca, her varlığın değerinin şirketteki profesyonel uzmanlar tarafından belirlense bile, o değer onların subjektif olarak belirlenmesine dayalıdır. İkincisi, çoğu varlıklar, yakın gelecekte satılmayabilir ve işletme faaliyetlerinde kullanılması mümkündür. Böylece, bilançodan yararlanacak olan finansal tablo kullanıcıları bu varlığın gerçeğe uygun değerini bilmezler. Özetle bazı varlıkların muhasebede gerçeğe uygun değerinden ziyade maliyet bedeline göre ölçülmesinin iki tür önemi vardır (Anthony and Breitner, 2003):

- Gerçeğe uygun değer belirlenmesi zordur, bir başka deyişle maliyet bedeli objektif değerlendirmeyi ifade ederken, gerçeğe uygun değer subjektif değerlendirmeyi ifade etmektedir.
- İşletmenin faaliyetine devam etmesi, çoğu varlıkların piyasa değerinin bilinmesini de gerektirmez. Ayrıca, varlıkların hemen satılmasından ziyade gelecekteki faydasının olması önemlilik arz etmektedir.

Finansal tabloların hazırlanmasında işletmelerce en çok kullanılan ölçüm yöntemi tarihi maliyet muhasebesi yöntemi olup, bu yöntem diğer ölçüm esasları ile birlikte kullanılır. Ancak, mevcut finansal raporlama standartları incelendiğinde, tarihi maliyet muhasebesi yönteminden hareketle gerçeğe uygun değere doğru bir yöneliş olduğu gözlenmektedir. Böylece, TMS ve TFRS'lerde varlık ve yükümlülüklerin değerlendirilmesinde cari değer yaklaşımı getirilmekte ve finansal tablolar düzenlenmeden önce varlık ve yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerinin tespiti gerekmektedir. Çünkü; işletmenin ortakları dahil işletmeyle ilgili tarafların değişen ekonomik ortamlarda işletmenin varlıklarının ve yükümlülüklerinin gerçeğe uygun

değerlerini bilmek isterler. Dolayısıyla, finansal raporlamada değerlemenin amacı, finansal tabloları kullanan kişilere işletmenin finansal pozisyonu, performansı ve finansal durumundaki değişiklikler konusunda bilgi sağlamaktır.

Sonuç olarak; finansal raporlamada finansal tablolardan beklenen işlev, bu tabloların finansal bilgi kullanıcıları için karar almada, gelecekteki nakit akışlarını değerlendirmede işletmenin faaliyet sonuçları hakkında yararlı bilgi sunmasıdır. Bunun içinde, varlık ve borçların değerlendirilmesinde kullanılan değerlendirme esaslarının ihtiyaca uygun, doğru, anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir özelliklere sahip olması gerekir. Ayrıca; finansal raporlamada kullanılan değerlendirme ölçülerinin muhasebe uygulamaları, güvenilir cari değerler elde edilmedikçe tarihi maliyetle değerlendirme esasına göre finansal tablo hazırlanmasını gerektirebilir. Böyle bir durumda, karma değerlendirme esasının kullanılması uygun olmaktadır (Akgün, 2010: 148).

3.2. Finansal Raporlama Standartlarında Varlıkları Ölçmede Gerçeğe Uygun Değerin Önemi

Bir finansal aracın değerini temsil eden gerçeğe uygun değer, taraflar arasındaki satış ya da alış anındaki cari işlem değerini yansıtmaktadır. Gerçeğe uygun değer ölçümünde piyasada aktif kote fiyatların daha güvenilir olmasına karşılık, piyasa fiyatları banka konsolide bilançolarında görülen finansal araçlar için geçerli değildir. Böyle durumda, bankalar değerlendirme ve varsayım metodlarını kullanarak cari fiyatların tahmininde en uygununu belirlemelidir. Sonuç olarak, finansal tablolarda raporlanan gerçeğe uygun değer ölçümleri, yöneticilerin hem cari faiz oranı ve hemde nakit akışlarının riskleri ile ilgili değerlendirmelerini yansıtmak için bir varlık veya yükümlülüğün net gelecekteki nakit akışlarının bugünkü değerine indirgemesi tasvir etmektedir (Khurana and Kim, 2003).

Gerçeğe uygun değer; TFRS 13 tanımında, “*piyasadaki katılımcılar arasında ölçüm tarihinde olağan bir işlemde, bir varlığın satışından elde edilecek veya bir borcun devrinde ödenecek fiyattır*” olarak ifade edilmiştir.

SFAS 159 ve IASB kongrelerinde, finansal araçlar ve belli diğer kalemler için gerçeğe uygun değer esasına tamamen benimsedi. SFAS 159, finansal varlık ve borçların gerçeğe uygun değer ile sunumunu belirlemede işletmelere izin vermektedir. Ayrıca, söz konusu Standartta finansal tablolarda yer alan finansal araçların ölçümünde gerçeğe uygun değer kullanımının, maliyet esaslı ölçümlerin kullanılmasından daha önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bunun nedeni ise, gerçeğe uygun değer finansal araçların nakit paraya eşdeğer şimdiki değerlerinin, geçmiş işlemlerin fiyatlarını belirten tarihi maliyete göre daha anlamlı yansıtmasından kaynaklanmasıdır. Bunun doğru ve makul bir açıklama olmasına rağmen, gerçeğe uygun değerlerin yatırımcılara ilişkin değeri, finansal varlıkların

nasıl ölçüleceği ve değerlerinin ne derecede güvenilirliğine önemli ölçüde dayanmasıdır (Benston, 2008:101-102).

FASB, SFAS 157 nolu standardı ile gerçeğe uygun değer ölçümüne ilişkin kavramsal süreklilik sağlamıştır. Bu standartta, firmalar, üç seviyede gerçeğe uygun değer hiyerarşısını raporlama aracılığıyla gerçeğe uygun değer hakkında ilave açıklamalar sağlamayı gerektirir. Gerçeğe uygun değer, piyasa fiyatlarından (1.seviye tahminler), ya piyasa çıktıları kullanım modellerden elde edilebilir biçimde (2.seviye tahminler) ya da dahili olarak üretilen girdilerden oluşan (3.seviye tahminleri) ölçüm tarihinde piyasa katılımcıları arasında düzenli bir işlemde bir varlık satışı için alınan veya bir borcun transferi için ödenecek fiyat olarak tanımlanır (FASB, 2010). Gerek TFRS ve gerekse FASB'nin SFAS 157 nolu standartlarında gerçeğe uygun değer tanımlarının ortak noktası, gerçeğe uygun değer çıkış değeri olduğunu belirtmeleridir.

Standard belirleyiciler, düzenleyiciler ve akademisyenler, finansal raporlamada ölçüm özelliği olarak gerçeğe uygun değer kullanımı hakkında bazan farklı görüşler belirtmişler. Sonuçta, bu ölçüm özelliğini anlama, sadece bu ölçüm niteliğinin zayıf ve üstünlüklerini anlamaya dayalıdır. Gerçeğe uygun değer ölçümü, varlıkların ikinci düzey seviyesinin belirlenmesi üçüncü düzey kullanmadan varlıkların ekonomik değerlerini belirlemeyi daha iyi temsil eder. Varlıkların değerinin ikinci düzey girdilerle piyasa dayalı olarak ölçülmesi, üçüncü düzey olarak yönetici manipülasyona bağlı olarak belirlenecek işletme girdilerden elde edilebilen ölçümden daha uygun ve anlamlı fiyatların ortaya konulmasına neden olacaktır. Bir varlığın gerçeğe uygun değerinin ölçülmesinde kullanılan ölçüm hiyerarşısı, özdeş varlık ve borçların aktif piyasalardaki en yüksek kote fiyatlarına öncelik verilmesi(birinci seviye) ve gözlemlenemeyen girdilere en düşük öncelik verilmesi (üçüncü düzey) gerçeğe uygun değer ölçümünde karşılaştırılabilirlik ve tutarlılığı artırmaya yöneliktir. Ayrıca, muhasebe kuralları, varlıkların gerçeğe uygun değerlerinin dağılımında üçüncü düzey hiyerarşısını soyutlamaktadır (Hendricks and Shakespeare, 2013).

Gerçeğe uygun değer ölçümünün amacı, gerçek işlem yokluğunda değişim fiyatını belirlemek olduğundan, FASB gerçekleştirilmeyen ölçümlerin nedenleri, ölçüm yargıları ve tahminlerine dayalı diğer ölçüm yöntemleriyle karşılaştırıldığında bu ölçümlerde gerçeğe uygun değer güvenilirliğine odaklandı. Ayrıca, işletmelerin yatırım ve işletme faaliyetlerinin değerlendirilmesinde alternatif ölçüm kriterlerini kullanacaklarına ve gerçeğe uygun değer ölçülerinin uygulanmasının sürekli olarak kullanmalarına izin verilmiştir (Reis and Stokken, 2007).

TFRS 13 Gerçeğe uygun değer standardının amaçları kısmında gerçeğe uygun değer işletmeye özgü bir ölçüm olmayıp, piyasa bazlı bir ölçüm olduğu vurgulanmaktadır. Bazı varlıklar ve borçlar için gözlemlenebilir

piyasa işlemleri veya bilgileri mevcut olabilir. Bununla birlikte diğer varlıklar ve borçlar için bu tür işlemler veya bilgiler mevcut olmayabilir. Ancak gerçeğe uygun değer ölçümünün amacı her iki durumda da aynı olup, bu amaç mevcut piyasa koşullarında, piyasa katılımcıları arasında bir varlığın satışına veya bir borcun devrine yönelik olarak ölçüm tarihinde olağan bir işlemdeki fiyatın tahmin edilmesidir.

Özdeş bir varlığın veya borcun fiyatı gözlemlenebilir olmadığında, işletme gerçeğe uygun değeri, ilgili gözlemlenebilir girdilerin kullanımını azami seviyeye çıkararak ve gözlemlenebilir olmayan girdilerin kullanımını asgari seviyeye indiren başka bir değerlendirme yöntemi kullanarak ölçer. Gerçeğe uygun değer, piyasa bazlı bir ölçüm olduğu için riske ilişkin varsayımları da dâhil olmak üzere piyasa katılımcılarının varlıkları ve borçları fiyatlandırırken kullanacakları varsayımlar kullanılarak ölçülür. Sonuç olarak, işletmenin varlığı elinde tutma ya da borcu ödeme veya başka bir şekilde yerine getirme niyetinin bulunması, gerçeğe uygun değer ölçümünde dikkate alınmaz.

Gerçeğe uygun değer ölçümünde kullanılacak girdilerin türüne dayalı olarak üç tür hiyerarşi belirlenmiştir. Birinci seviyedeki girdiler, aktif piyasadaki kote edilmemiş fiyatları, 2.seviyedeki girdiler aktif piyasada işlem gören birinci seviye kapsamındaki benzer varlıklardan gözlemlenebilir girdileri ve üçüncü seviyedeki girdiler ise işletme tarafından oluşturulan varlığa veya borca ilişkin gözlemlenemeyen girdilerden oluşur. Bu bilgiler, yatırımcılara işletmenin gerçeğe uygun değere ilişkin varlıklarının tutarını ve raporlanmış gerçeğe uygun değer tahminlerini kullanmadaki değerlendirme yöntemlerini belirlemeye izin verir. SFAS 157 standardının önemli bir özelliği, gerçeğe uygun değer tahmin etmek için mevcut girdilere dayalı üç-seviye gerçeğe uygun değer hiyerarşisi belirlemesidir. Bu özellik yatırımcıların raporlanan varlıkların gerçeğe uygun değer tahminleri ile ilişkili piyasa bazlı model ve piyasadaki varlıkları fiyatlandırmada farklı olarak fiyat belirlemesini sağlamaktadır (Goh et. al, 2015).

Gerçeğe uygun değer ölçülmesinde aktif piyasadaki kote fiyatların olmasına rağmen, FASB, finansal araçların tahmini fiyatlarını kapsayacak şekilde piyasa değeri yerine aktif piyasada işlem görmeyen gerçeğe uygun değerine izin vermektedir. FASB'in bu kararı, gerçeğe uygun değer konusunda tarihsel maliyeti savunanlar ile gerçeğe uygun değeri savunanlar arasında tartışmalara yol açtı. FASB'in temel öncül kararı, finansal varlık ve borçların gerçeğe uygun değeri ile finansal tablolara yansıtılmasının bir işletmenin yatırım ve finansman stratejilerinin sonuçlarını değerlendirmek isteyen yatırımcılara, kreditoörlere ve diğer finansal tablo kullanıcılarına daha iyi bilgi sağlamaktadır. Diğer taraftan, tarihsel maliyetin savunucuları tarihsel maliyetle ilgili tahminlerin varlıkların gerçeğe uygun değerinin güvenilirliğini azaltacağını ifade etmektedirler. Onların argümanları, yatırımcıların daha çok öznel gerçeğe uygun değer tahminlerinin temel

değerleme kararlarında isteksiz olacağını düşünmektedirler. Finansal durum tablosunda tüm finansal varlık ve borçların tarihi maliyetinden ziyade gerçeğe uygun değerleri dikkate alındığında, FASB'ın uzun vadeli amacının gerçeğe uygun değer tarihi maliyetten daha bilgilendirici olduğunu söyleyebiliriz (Khurana and Kim, 2003).

3.3. Finansal Raporlama Standartlarında Varlıkları Ölçmede Tarihi Maliyete Karşı Gerçeğe Uygun Değerin Benimsenmesi

IASB'nın müzakere gözlemlerinde, birçok durumda uygun bir ölçüm esası olarak gerçeğe uygun değer dikkate alınması ortaya çıkmıştır. Bunun temel nedeni, kavramsal çerçeve kriterlerinin doğal ölçüm temeli dikkate alınarak gerçeğe uygun değerle yapılmasıdır. Birinci olarak, gerçeğe uygun değer, finansal tablo kullanıcılarının kendi kararlarını almaları durumunda ekonomik kaynak ve yükümlülüklerle ilişkin mevcut ekonomik koşulları yansıtmaktan dolayı uygundur. İkincisi, gerçeğe uygun değer, beklenen gelecekteki nakit giriş ve çıkışlarının olası ortalama değerlerini ve onların risklerini yansıttığı için, kavramsal çerçevede tanımlanmasında varlıkların ve borçların uygun gösterimleri olabilir. Üçüncüsü, gerçeğe uygun değer varlıkların ve borçların sadece niteliksel özellikleri bağlı olmayıp, aynı zamanda varlıkları ve borçları elde edildiğinde işletmede onları bulundurma nitelikleri bağlı olarak belirli varlık ve borçların gerçeğe uygun değerle sunuldukları için karşılaştırılmaları da mümkündür (Barth, 2007: 11).

Gerçeğe uygun değer muhasebesinin uygulanması, finansal tabloların uygunluğunu, karşılaştırılabilirliğini ve şeffaflığına ilişkin olarak finansal tablo hazırlamak için uluslararası karşılaştırma sunar. Ancak, gerçeğe uygun değer muhasebesinin benimsenmesi, özel sektörde olduğu kadar kamu sektöründeki hizmetlere ait varlıkları yönetmek için en iyi modelin seçimini etkilediğinden dolayı önemli politik etkileri olabilir. Bununla birlikte, gerçeğe uygun değer muhasebesi açısından tarihsel maliyet muhasebesinin yenilenme olasılığı, belli finansal bilgi nitelikleri ile gerçeğe uygun değer arasında akademik tartışmaları beraberinde getirmektedir. Bu ilişki açısından, gerçeğe uygun değer muhasebesini uygulamak isteyen ulusal ülkelerin otoriteleri, kamu muhasebesi kurallarına göre uyum sağlamak için politik kararlara ihtiyaç duymaktadırlar (Bolívar, Galera, and Muñoz, 2015: 141-43).

Gerçeğe uygun değer, farklı zamanlarda ancak benzer varlık ve yükümlülükler için, tarihi maliyet ile birlikte alternatif olarak kullanılabilir. Finansal raporlamada işlemler öncelikli olarak tarihi maliyet üzerinden yapılır, ancak; gerçeğe uygun değer belirli durumların varlığı halinde uygulanır. Varlıkların ilk başlangıç muhasebesinin tarihi maliyet verilerinden hareketle belirlenmesi, tarihsel maliyeti geliştirmek için gerçeğe uygun değer kullanılması, varlıkların tarihi maliyet bedeli üzerinden

raporlanmasına karşın değer düşüklük testine tabi tutulması ve şerefiyenin hesaplanması işlemleri gerçeğe uygun değere ilişkin karma uygulamaların örnekleridir (Penman, 2007: 34). TFRS'lerde ve KOBİ TFRS'lerde gerçeğe uygun değer ölçüsü, tarihi maliyete bir alternatif olarak sunulmayıp, tarihi maliyeti tamamlayıcı bir ölçü olarak benimsenmiştir.

Tarihi maliyet ile gerçeğe uygun değer arasındaki çatışma, varlıkların niteliksel özelliklerine göre güvenilir ve karşılaştırılabilirlik açısından ve maddi duran varlıklar için tarihi maliyete karşın gerçeğe uygun değerle değerlendirilmede belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Finansal tabloların analizinde ekonomik karar alıcıları, maddi duran varlıkların gerçeğe uygun değeri ile daha ilgilidirler. Ayrıca, gerçeğe uygun değer; finansal tablo kullanıcılarına maddi duran varlıkların maliyet değerinden değerlemesinden daha çok finansal bilgi sağlamaktadır. Gerçeğe uygun değer, tarihi maliyete göre karşılaştırılabilirlik ve tutarlılık açısından üstünlük taşımaktadır. Böylece gerçeğe uygun değer, muhasebede maddi duran varlıkların farklı dönemlerde değerlendirilmesine olanak sağlayıp, onların karşılaştırılmasına da izin vermektedir. Tarihi maliyet ise, farklı kalemler arasında farkı belirlemek için benzer kalemler ve farklı öğeler arasındaki benzerlikleri tespit etmek için maddi duran varlıkların karşılaştırılabilirliği engellemektedir. Dolayısıyla, tarihi maliyet, paranın satın alma gücüyle farklı zamanlarda satın alınmış fiyatları arasındaki tutarlığın muhasebesini yansıtmadığından, bilançoda gösterilen duran varlıkların cari değeri ya da parasal değeri belirlemek için finansal tablo kullanıcılarına eksik bilgi sunmaktadır (Hermann et al., 2006: 52-55).

Tarihi maliyet ve gerçeğe uygun değer konusunda yapılan akademik araştırmalarda üç ortak bakış açısı vardır (Linsmeier, 2013: 777-778):

- Ölçüm konusu gelir tablosundan ziyade bilanço kalemlerine odaklanmıştır.
- Bilanço perspektifinde bakıldığında, tarihi maliyete ilişkin işlemlerin başlangıç fiyatı gözlemlenebildiğinden tarihsel maliyet gerçeğe uygun değerden daha gerçekçi olmaktadır.
- Ayrıca bilanço perspektifinden bakıldığında, gerçeğe uygun değer genellikle tarihi maliyetten daha uygun olduğu kabul edilmektedir. Bir standart koyucu olarak, bu perspektiflerin finansal tabloların raporlanma amaçlarını karşılamak için ölçüm niteliği kararlarını almada çok faydalı olduğu söylenebilir.

Dolayısıyla, standard koyucular ve akademik literatürün çoğunluğunda gerçeğe uygun değer muhasebesinin finansal tablo kullanıcılarına en uygun bilgi sağladığı görüşü yaygındır. Gerçeğe uygun değer muhasebesi, işletmenin gerçek değerini yansıtmak için finansal piyasaların etkin olması, muhasebe verilerinin değer uygunluğunun yüksek olması ve finansal tabloların güvenilirlik derecesinin artmasına yol açar (Palea and Maino, 2013).

IFRS'de gerçeğe uygun değer, ekonomik realitenin piyasa odaklı sunumuna denir, böylece prensipte varlıklara ve yükümlülüklerle atfedilen değerler işletmeyi raporlayanlardan ziyade piyasa katılımcıları tarafından belirlenmektedir. Gerçeğe uygun değer benimsende belirleyici iki tür yön vardır. Birincisi, geleneksel, işlem bazlı perspektifin aksine, gerçeğe uygun değer açıkçası piyasa bazlıdır, böylece piyasa perspektifi sayesinde muhasebenin sunumuna ilişkin temel olarak önerilir. İkincisi IFRS 13, bir piyasa perspektifi genelliği üzerinde durur, böylece piyasa değeri ile raporlamanın amacı aktif piyasalar olsun veya olmasın güvenilirlik dönüşümü açısından neye yol açmasıdır. Finansal tablolarda gerçeğe uygun değer sunumu süreci, işletmenin var olan kurumsal raporlanmasını kapsar ve ayrıca IFRS 13'ün piyasa ontolojisi var olmadığında ve böylece objektif olarak sunulması da beklenemez (Barker, and Schulte, 2015).

Gerçeğe uygun değer ölçümü, ulusal standartlardan çok IFRS'de yaygın olarak kullanıldığından dolayı, gerçeğe uygun değer araştırması önemlidir. IFRS'in gerçeğe uygun değer ölçümü konusundaki yaygınlığı, onun tarihi maliyetin bazı istisnaları dışında gerçeğe uygun değerli muhasebe çerçevesi olduğu ve IFRS altında finansal raporlamanın her bilanço tarihinde varlıkların ve borçların genişçe gerçeğe uygun değerle ölçülmesinden kaynaklanır. IFRS'in kabulünün temel amaçlarından birisi, finansal raporlamada uluslararası karşılaştırılabilirliği geliştirmektir (Cairns et al., 2011: 2).

IAS 39 finansal araçlar standardına göre, finansal araçların ölçümü ve tanınmasına ilişkin belli kurallarda gerçeğe uygun değer ölçümünde, hem gerçeğe uygun değer hemde tarihsel maliyet birlikte kullanılarak karma bir model kullanılmaktadır. Bu bağlamda finansal araçlar, onların niteliklerine dayalı olarak işlem görmektedirler. Böylece fiyatlardaki değişmelerin ölçümü, muhasebe bilgisindeki değer uygunluğuna zarar verebilir. Ayrıca finansal sektördeki firmalar, finansal firmaların özel danışmanlık işlemleri ve sektöre özgü belirli muhasebe kurallarının olması nedeniyle, değer uygunluğu çalışmalarından kısmen önemsememektedirler. Daha önemlisi, finansal sektörde değer uygunluğunda tutuculuk veya IFRS'in etkisi genişçe araştırılmaktadır. Finansal sektör, diğer sektörler ile karşılaştırıldığında IFRS uyumunda farklılık arzedebilir (Manganaris, et al., 2015).

FASB'a göre, finansal raporlamanın amacı; işletmenin nakit akışlarının miktarını, zamanını ve belirsizliğini değerlendirmek için sermaye tedarikçilerine faydalı bilgiler sağlamak ve yönetimin idaresine emanet edilen varlıkları ne kadar etkin kullandıklarını belirlemektir. Gelir tablosu, belirli dönemlerde meydana gelen işlem ve olayların en iyi ekonomik etkilerinin büyüklüğünü ve değişkenliğini yansıtacak şekilde tasarlanmış tahakkuk esaslı muhasebe esasına yönelik düzenlendiği için, bu değerlendirmeleri yaparken en yararlı bilgileri sunmaktadır.

Böylece, farklı ölçüm nitelikleri sağlayabilen gelir tablosu bilgilerinin kararlarda kullanışlılığa dayalı olduğunu söyleyebiliriz. Bir tarihi maliyet ölçüm sisteminde, genellikle gelir tablosu bilgilerinden; yinelenen gelir ve giderler, varlıklara ilişkin değer düşüklüğü zararları ve gerçekleşmiş satışlardaki kazanç veya kayıplara ilişkin bilgiler sağlanır. Bunun aksine, bir gerçeğe uygun değer ölçümü yapıldığında, gelir tablosu bilgilerinden tarihi maliyet sisteminde raporlanan tüm kalemlerden bilgi sağlanır ve ayrıca döneme ilişkin gerçeğe uygun değerdeki tüm değişiklikleri yansıtan gerçekleşmemiş kâr veya zararlara ait bilgiler sunar. Böylece, bir gelir tablosunda perspektifinden, tarihi maliyete karşı gerçeğe uygun değer seçimi, her iki ölçüm nitelikleri altında raporlanabilen ortak gelir tablosu bilgilerine ek olarak gerçekleşmemiş kâr veya zarar hakkında bilgi vererek potansiyel karar vericilere yararlı bilgi sunabilir (Linsmeier, 2013).

3.4. Finansal Raporlama Standartlarında Varlıkları Ölçmeyi Sınırlandıran Tutuculuk Kavramı

Finansal raporlamada tutuculuk (muhafazakarlık); muhasebe işlemleri gerçekleştirilirken olası tehlikelerin dikkate alınarak, olası olumsuz durumlara ve olaylara karşı ihtiyatlı davranılmasının gerekliliğini ifade etmektedir. FASB'a göre, tutuculuk veya muhafazakarlık kavramı, işlem durumunda risk ve belirsizliği azaltmak için ihtiyatlı davranma olarak tarif edilmiştir (García Lara ve Mora, 2004).

Muhafazakarlık yönetimin fırsatçı finansal raporlama davranışını kısıtladığı için (García Lara ve diğerleri., 2014), kendilerine ve yatırım kararları, borçlanma artışları ve diğer sözleşme anlaşmaları gibi diğer taraflara finansal tablo kullanıcılarına fayda sağlamaktadır (García Lara, Osma ve Penalva, 2009a). Ancak, tutuculuk finansal tablolar aracılığıyla sunulan bilgilerin tarafsızlığını engellemektedir. Tutuculuk kavramına bağlı olarak gerçekleştirilen muhasebe uygulamalarına örnek olarak; son giren ilk çıkar (LİFO) yöntemi, Araştırma-Geliştirme (AR-GE) maliyetlerinin gider olarak muhasebeleştirilmesi, karşılık ayrılması, ARGE, garanti ve benzeri konularda yapılan harcamaların yüksek tahmin edilmesi, duran varlıkların faydalı ömrünün kısa tahmin edilmesi gibi uygulamalar verilebilir. Dolayısıyla, söz konusu uygulamalar finansal raporlamada varlıkların ölçüm esasını etkileyeceğinden, finansal tablolardan yararlananların bilgi akışlarını kısıtlamasına yol açacaktır. Ayrıca, muhafazakarlık önceki kayıpları en aza indirmek ve kötü performans projeleri terk etmek için yöneticilerce motive eden bir mekanizma olarak kullanılabilir.

Akademik literatürde, koşullu ve koşulsuz muhafazakarlık olmak üzere iki farklı türde ele alınmaktadır (García Lara ve Mora, 2004; Gebhardt et al., 2014). Birincisi, koşullu tutuculuk, işletmelerdeki olumsuz haberlerin, olumlu haberlere göre daha belirgin bir şekilde tanınması anlamına gelmektedir. (Ryan, 2006). Yapılan araştırmalar, koşullu muhafazakarlığın borçlanma piyasalarının olduğu ekonomilerde daha belirgin olduğunu

göstermiştir. Stoklar, maddi ve maddi olmayan duran varlıklar için envanter ve değer düşüklüğünün muhasebesi, maliyet veya piyasa değeri düşük olanı ile muhasebeleştirilmesi koşullu bir muhafazakarlık örneğidir. Garcia'ya Lara, Osma ve Penalva (2009) ekonomik kayıpların ekonomik kazançlardan daha çok gelir tablosuna yansıtıldığı zaman koşullu muhafazakarlığın söz konusu olacağını belirtmiştir. Son araştırmalar koşullu muhafazakarlığın borçlanma sözleşmelerinde önemli olduğunu göstermektedir (Ball et al., 2008; García Lara, Osma ve Peñalva, 2009; Gebhardt et al., 2014). Koşullu muhafazakarlık verimli sözleşme ihtiyaçlarından doğar (Brown, He ve Teitel, 2006). Ampirik ve analitik araştırmalar, muhafazakarlığın borçlanma maliyetini düşürüp sözleşme verimliliğini artırması ve bu sözleşmelerin izlenmesini kolaylaştırdığı için önemli olduğunu göstermiştir (García Lara, Osma ve Penalva, 2009). Ayrıca, karşılıklar ve varlık değer düşüklüğü gibi finansal raporlama uygulamaları koşullu muhafazakarlığa yol açmaktadır (Ball et al., 2008).

IASB'ye göre değer uygunluğu, muhasebenin kalitesini artıran finansal raporlamanın niteliksel özellikleri için gereklidir. Ancak, kavramsal çerçevede koşullu tutuculuğun niteliksel özellikleri gözardı edilmiştir. IASB'nin finansal raporlamaya ilişkin kavramsal çerçevesinde tutuculuğun önemi vurgulanmasına rağmen, araştırmalar karar verme işlevlerini kolaylaştıran ve sözleşme süreçlerini geliştiren niteliksel özelliklerin önemi olarak koşullu tutuculuğa ima etmektedirler (Manganaris et al., 2015).

İkincisi, muhafazakarlık bazı varlık ve yükümlülüklerin başlangıcında belirlenen değerlemesinin ve şerefiye gibi varlıkların gelecekte beklenen verimini belirlemenin güçlüğünden dolayı koşulsuz olabilir (Beaver ve Ryan, 2005). Dolayısıyla, net varlıkların defter değeri, faydalı ömürleri boyunca onların beklenen piyasa değerlerinin altında olabilir. Koşulsuz tutuculuk, net varlıkların önceden belirlenen düşük gösterilmiş defter değerlerini içermesi nedeniyle koşullu tutuculuk kavramından farklılık arz etmektedir (Ryan, 2006). Örneğin, koşulsuz muhafazakarlık, pozitif net bugünkü değer projeler için tarihsel maliyet muhasebesi, şerefiye gibi maddi olmayan duran varlıkların maliyetinin giderleştirilmesi ve ekonomik amortismandan daha çok hızlandırılmış maddi duran varlık amortismanı ayrılmasını kapsar.

Sonuç olarak, muhasebenin tutuculuğu finansal raporlamada varlıkların ve borçların ölçümüne esas alınacak finansal verilerin doğruluğunu etkilemektedir.

4.Finansal Raporlama Standartlarında Tarihi Maliyete Karşı Gerçeğe Uygun Değerin Benimsenmesine İlişkin Örnek Uygulamalar

Burada, gerçeğe uygun değerın hesaplanmasına ilişkin olarak üç örnek üzerinde durulacaktır.

Örnek 1: ENDAM Gıda ve Tarım Ürünleri Ticaret A.Ş., 30 Aralık 2015 tarihinde 350.000 kg bezosto buğday satın almak istemektedir. Söz konusu bezosto buğday, Toprak Mahsülleri Ofisi (TMO) ve Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş.(LİDAŞ) olmak üzere iki farklı aktif piyasada iki farklı fiyatla satılmaktadır. TMO'nun buğday satış fiyatı 0,848 TL/KG iken, LİDAŞ'nin satış fiyatı ise 0,845 TL/KG'dır. İşletmenin her iki piyasaya da erişim imkânı bulunmaktadır. Söz konusu varlığa ait her iki piyasadaki işlem maliyetleri ve taşıma maliyetleri aşağıdaki tablodaki gibidir. Bu bilgilere göre; asıl piyasa TMO ise, varlığın gerçeğe uygun değerini hesaplayalım:

Bezosto Buğday	TMO	LİDAŞ
Satış fiyatı	296.800	295.750
İşlem maliyetleri	3.000	1.000
Taşıma maliyeti	7.000	7.000
Net Tutar	286.800	287.750

Normal koşullarda işlemin gerçekleşeceği asıl piyasa olduğunda bu piyasa verileri fiyat olarak kullanılır. Burada, en avantajlı piyasaya verileri ise dikkate alınmaz. Asıl piyasa olmaması durumunda; en avantajlı piyasalardaki net tutarı en yüksek olan piyasanın verileri dikkate alınır. Fiyat hesaplamasında, asıl ya da en avantajlı piyasadaki fiyat işlem maliyetlerine göre düzeltilmez. Çünkü işlem maliyetleri varlığın veya borcun özelliği değildir ve işleme özgü özellik taşımaktadır. Dolayısıyla, gerçeğe uygun değerın hesaplanmasında işlem, taşıma maliyetlerine göre düzeltilir. Asıl piyasa, TMO ise gerçeğe uygun değer bu piyasanın verileri dikkate alınarak hesaplanır. Dolayısıyla gerçeğe uygun değer;

Gerçeğe Uygun Değer = Satış Fiyatı-Taşıma Maliyeti= 296.800-7.000=289.800 TL olur.

Asıl piyasa, TMO ve LİDAŞ değil ise ve her iki piyasa en avantajlı piyasa ise en avantajlı piyasalardaki net tutarı en yüksek olan piyasanın verileri dikkate alınır. Dolayısıyla bu piyasa LİDAŞ'a ait verilerdir. LİDAŞ'de varlığın gerçeğe uygun değeri ise aşağıdaki gibi hesaplanır:

Gerçeğe Uygun Değer = Satış Fiyatı-Taşıma Maliyeti = 295.700-7.000= 288.750 TL

Bu durumda bezosto buğdayın gerçeğe uygun değeri 288.750 TL olacaktır.

Örnek 2: ONDANEL Enerji ve Madencilik Ticaret A.Ş., 31 Aralık 2014 tarihindeki finansal durum tablosu ve gelir tablosuna ilişkin bazı bilgileri aşağıdaki gibidir.

Açıklama	2014	2013
Satışlar (1)	21.962.000	21.044.000
Vergi sonrası faaliyet gelirleri (2)	5.065.000	4.427.000
Dönen Varlıklar	10.000.000	9.000.000
Duran Varlıklar(Net)	6.985.000	7.006.000
Toplam Varlıklar (3)	16.985.000	16.006.000
Öz Kaynaklar (4)	15.935.000	14.500.000

İşletmenin ortalama satışlarının büyüme hızı %6,6'dır. İşletmenin ortalama faaliyet kârı marjı %21,80 ve beklenen verim oranı ise %10 olarak dikkate alınacaktır. İşletmenin tarihi maliyet verilerine göre, değerlendirme çıktıları aşağıdaki gibi hesaplanabilir:

Açıklama	2014	2013
Faaliyet Kârı Marjı (2/1)	%23,10	%21,00
Aktif Devir Hızı (1/3)	1,29	1,31
Özsermaye Kârlılığı (2/4)	%31,78	%30,53

İşletme hem kâr marjını ve hemde varlıkların geri dönüş hızının sabit olması halinde, satışların büyüme hızı oranında artık faaliyet gelirlerini tarihi maliyet verilerinden hareketle hesaplayabiliriz*.

2015 yılına ilişkin tahmini satışlar = 2014 yılı satışları x (1+ Ortalama Satış Büyüme Oranı)

$$= 21.962.000 \times 1.066 = 23.411.000 \text{ TL}$$

*Hesaplamalardaki formüller, Penman (2013) adlı yazarın kitabından uyarlanmıştır. Söz konusu örnek ise, araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

2015 yılı için tahmini faaliyet gelirleri = 2015 yılı satışları x Ortalama Kâr Marjı

$$=23.411.000 \times 0.218= 5.104.000 \text{ TL}$$

2015 yılına ilişkin tahmini artık faaliyet gelirleri = Tahmini Faaliyet Gelirleri-(Beklenen Verim OranıxNet Varlıklar Toplamı)

$$=5.104.000 - (0,10 \times 16.985.000)=3.405.500 \text{ TL}$$

2015 yılına ilişkin özkaynakların değeri = =15.935.000 + 3.405.500/ (0,10-0,066)

$$=15.935.000+100.161,76=16.035.161, 76 \text{ TL olarak hesaplanır.}$$

Hesaplamalarda görüldüğü gibi, satışların büyüme oranı ve beklenen verim oranındaki farklılığa bağlı olarak varlıkların değerlemesi farklılık gösterecektir. Ayrıca, bilançoda varlıkların, borçların ve öz kaynakların tarihsel maliyetlerini kullanmasaydık, söz konusu varlıkların gerçeğe uygun değerinin nasıl olduğuna dair tahmin yapılmasını güçleştirebilirdi. Dolayısıyla, tarihi maliyetlerin varlığı, gelecekte beklenen işletme varlıklarının gerçeğe uygun değerinin belirlenmesinde baz veri olarak dikkate alınmasıdır.

Örnek 3: BİST İleşim endeksinde işlem gören firmaların (Türk Telekomünikasyon A.Ş. ve Tüccell İletişim Hizmetleri A.Ş.) gelir tablolarında gerçeğe uygun değer raporlanmasına yönelik olarak, 31 Aralık 2014 tarihindeki bazı bilgileri aşağıdaki gibidir.

DIĞER KAPSAMLI GELİRLER	2014	2013
Konsolide kar veya zarar tablosunda sınıflanan korunma aracı gerçeğe uygun değer zararı	-	2.201
Nakit akışı riskinden korunma amaçlı araçlarda gerçeğe uygun değer değişimi	-134.168	91.426
Toplam Kapsamlı Gelir (2 firmaya ait toplam tutar)	3.747.741	3.460.446
Konsolide kar veya zarar tablosunda sınıflanan korunma aracı gerçeğe uygun değer zararı (%)	-	%0,06
Nakit akışı riskinden korunma amaçlı araçlarda gerçeğe uygun değer değişimi (%)	-%3,6	%2,6

Söz konusu firmalar varlıklarını ölçüm esasında, konsolide finansal tablolarını 1 Ocak 2000 tarihine kadar olan alımlar ve TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama standardı kapsamında varsayılan tarihi maliyet yöntemi ile değerlendirilen maddi duran varlıklar ve

yatırım amaçlı gayrimenkuller ile azınlık hisseleri satış opsiyon yükümlülüğü ve türev finansal araçlar haricinde tarihsel maliyet yöntemi kullanarak hazırlamışlardır. Dolayısıyla, varsayılan tarihi maliyet yöntemi ile değerlendirilen maddi duran varlıklar ve yatırım amaçlı gayrimenkuller 1 Ocak 2000 tarihli gerçeğe uygun değerleri üzerinden, azınlık hisseleri satış opsiyon yükümlülüğü ve türev ürünler ise bilanço tarihi itibarıyla hesaplanan gerçeğe uygun değerleri üzerinden değerlendirilmeye tabi tutulmuştur.

BIST İletişim endeksindeki firmaların gerçeğe uygun değer ölçülmesinde mümkün olduğu sürece gözlemlenebilir pazar bilgileri kullanılmıştır. Seviye 1 ve 2 girdilerin kullanılmadığı durumlarda, gerçeğe uygun değer ölçülmesinde firmalar bağımsız bir değerlendirme uzmanının raporuna istinaden hesaplanan değerleri kullanmışlardır. Dolayısıyla, işletme yöneticileri varlıkları gerçeğe uygun değerle ölçmede, işletmenin tarihi maliyet muhasebesi verilerden yararlanmışlardır.

Söz konusu hesaplamalar neticisinde, işletmelerin konsolide kar veya zarar tablosunda sınıflanan korunma aracı gerçeğe uygun değer zararı 2013 yılının toplam kapsamlı gelirlerinin %0.06 ve nakit akışı riskinden korunma amaçlı araçlarda gerçeğe uygun değer değişimi ise yine toplam kapsamlı gelirlerinin %2,6'sını teşkil etmektedir. Benzer şekilde, 2014 yılı için nakit akışı riskinden korunma amaçlı araçlarda gerçeğe uygun değer değişimi oluşmuş olup, söz konusu değerlerin toplam kapsamlı gelire oranı %3,6 olarak gerçekleşmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye finansal raporlama standartlarında varlıkların ölçümünde tarihi maliyet esasının yarar ve sakıncaları dikkate alınarak, tarihsel maliyetten ödün vermeyerek tarihi maliyet ile gerçeğe uygun değer arasında karma bir ölçüm sistemi benimsenmiştir. Ayrıca, Kavramsal Çerçeve'de ise finansal tabloların hazırlanması ve sunumunda işletmelerce en yaygın tercih edilen esasın tarihi maliyet esas olduğu ifade edilmektedir. KOBİ'lere ilişkin TFRS'lerde ise, varlıkların ölçümünde tarihi maliyet ve gerçeğe uygun değer ile ölçülebileceğine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Dolayısıyla, hem TFRS'lerde ve hem de KOBİ'lere ilişkin TFRS'lerde gerçeğe uygun değer ölçüsü, tarihi maliyete bir alternatif olarak sunulmayıp, tarihi maliyeti tamamlayıcı bir ölçü olarak benimsenmiştir.

Tarihi maliyet muhasebesinin işletme planına göre mal ve hizmetlere ilişkin piyasa fiyatlarının beklenen sonuçlarına ait değerini göstermemesi, gerçeğe uygun değer öneminin ortaya koymaktadır. Gerçeğe uygun değer bu önemi, varlıkların ve borçların el değiştirmesi durumunda çıkış fiyatları konusundaki değeri hakkında bilgi sunması ve varlıkların gelecekteki değerinin belirlenmesinde tarihi muhasebe verilerini baz almasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, tarihi maliyet muhasebesinin getirdiği güçlükler

nedeniyle gerçeğe uygun değer muhasebesine bir yöneliş olmaktadır. İşletmenin finansal durum tablosunda, varlıkların tarihi maliyetle gösterilmesi ve varlıkların ölçülmesine ilişkin bilgilere odaklanmamasının sonucu olarak, varlıkların el değiştirmesinde söz konusu ölçümün sonuçlarının gelir tablosuna yansıtılması esastır. Tarihi maliyet muhasebesinde, varlıkların ölçülmesine ilişkin olarak değerlemenin bilançoda gerçeğe uygun değerle yansıtılması olmasa bile, varlıkların ve onların ölçülmesinden kaynaklanan gelir ve giderin gelir tablosunda raporlanması mümkündür. Dolayısıyla, işletme sahip ve yöneticileri başta olmak üzere finansal bilgi kullanıcılarının işletme ile ilgili bilgileri tarihi verilerden elde ettiklerine göre, tarihi muhasebenin finansal raporlamadaki ölçme sürecine önemli katkı sağladığını söyleyebiliriz. Ayrıca gelecekteki çalışmalara ışık tutması bağlamında sonraki çalışmada, finansal kriz döneminde tarihi maliyet ile gerçeğe uygun değer arasındaki ilişkinin belirlenmesi konusu ele alınabilir.

Kaynakça

- Aboody, D., and Baruch Lev (2000), “Information Asymmetry, R&D, and Insider Gains”, *The Journal of Finance*, Vol. 55: 6, 2747-2766.
- Akdoğan, Nalan ve Aydın Hamdi., (1987), *Muhasebe Teorileri*, Gazi Üniversitesi Yayın No: 98, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayın No: 44, Ankara.
- Akgün, Ali İhsan (2010), “Finansal Raporlamada Kullanılan Değerleme Ölçülerinin Muhasebe Uygulamalarına Etkisi”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı: 342, Şubat 2010, s.138-149.
- Alexander, David ve Nobes, Christopher. ,(2004), *Financial Accounting: An International Introduction*, Second Edition, Harlow: Financial Times, Prentice Hall.
- Atrill, P., and McLaney, E. (2004), *Accounting and Finance for Non-Specialists*, Fourth Edition, Harlow: Prentice Hall, Pearson Education Limited.
- Ayçiçek, F. (2009), “Türkiye Muhasebe Standartları ve Vergi Usul Kanunu Açısından Değerleme ve Bir Uygulama”, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi.
- Ball, R., A. Robin, & G. Sadka. (2008). “Is financial reporting shaped by equity markets or by debt markets? An international study of timeliness and conservatism”. *Rev Acc Stud.*, 13, 168-205.
- Barker, R., & Schulte, S. (2015), “Representing the market perspective: Fair value measurement for non-financial assets”. *Accounting, Organizations and Society*,
<http://dx.doi.org/10.1016/j.aos.2014.12.004>.

- Barker, R., and A. McGeachin (2013), “Why is there inconsistency in accounting for liabilities in IFRS? An analysis of recognition, measurement, estimation and conservatism”, *Accounting and Business Research*, 43: 6, 579-604.
- Barth, M.E., (2007), “Standard-setting measurement issues and the relevance of research”, *Accounting and Business Research*, 37:1, 7-15.
- Beaver, W.H & S. G. Ryan. (2005). “Conditional and Unconditional Conservatism: Concepts and Modeling”. *Review of Accounting Studies*, 10, 269-309.
- Benston, G.J. (2008), “The shortcomings of fair-value accounting described in SFAS 157”, *Journal of Accounting and Public Policy* 27, 101-114.
- Bolívar, M.P.R., A.N. Galera, and L.A. Muñoz (2015), “Governance, transparency and accountability: An international comparison”, *Journal of Policy Modeling* 37, 136-174.
- Brown Jr.W.D., H. He, & K. Teitel. (2006). “Conditional Conservatism and the Value Relevance of Accounting Earnings: An International Study”. *European Accounting Review*, 15:4, 605-626.
- Cairns, D., D. Massoudi, Taplin, R., and A. Tarca (2011), “IFRS fair value measurement and accounting policy choice in the United Kingdom and Australia”, *The British Accounting Review* 43, 1-21.
- Cairns, D. (2006), “The Use of Fair Value in IFRS”, *Accounting in Europe*, 3: 1, 5-22.
- Diewer, W.Erwin. ,(2005), “The Measurement of Business Capital, income and performance”, www.econ.ubc.ca/diewert/barc3.pdf, (31.05.2014).
- Enahoro, J.A., and Jayeoba, J. (2013), “Value Measurement and Disclosures in Fair Value Accounting”, *Asian Economic and Financial Review*, 3(9):1170-1179.
- FASB (2010), “Statement of Financial Accounting Standards No. 157 Fair Value Measurements”, Financial Accounting Foundation.
- García Lara, J.M. & A. Mora. (2004), “Balance sheet versus earnings conservatism in Europe”. *European Accounting Review*, 13:2, 261-292.
- García Lara, J.M., Beatriz García Osma & Fernando Penalva. (2014). “Information Consequences of Accounting Conservatism”. *European Accounting Review*, 23:2, 173-198.

- García Lara, J.M., B. García Osma and F. Penalva. (2009a). "Accounting conservatism and corporate governance". *Rev Account Stud*, 14, 161-201.
- Gebhardt, G., A. Mora, & A. Wagenhofer. (2014). "Revisiting the Fundamental Concepts of IFRS". *ABACUS*, Vol. 50, No. 1,107-116.
- García Lara, J.M., B.García Osma & F.Penalva. (2009). "The Economic Determinants of Conditional Conservatism". *Journal of Business Finance & Accounting*, 36(3) & (4), April/May 2009, 336-372.
- Goh, B.W., Dan Li, Jeffrey Ng and Kevin Ow Yong (2015), "Market pricing of banks' fair value assets reported under SFAS 157 since the 2008 financial crisis". *J. Account. Public Policy*,
<http://dx.doi.org/10.1016/j.jaccpubpol.2014.12.002>.
- Gassen, J., and K. Schwedler (2010), "The Decision Usefulness of Financial Accounting Measurement Concepts: Evidence from an Online Survey of Professional Investors and their Advisors", *European Accounting Review* Vol. 19, No. 3, 495-509.
- Herrmann, D., Saudagaran, S.M., and Thomas, W.B. (2006), "The quality of fair value measures for property, plant, and equipment", *Accounting Forum* 30, 43-59.
- Hendricks, B.E., and Catherine Shakespeare (2013), Discussion of "The financial reporting of fair value based on managerial inputs versus market inputs: evidence from mortgage servicing rights", *Rev Account Stud* 18: 859-867.
- Khurana, I.K ve Kim, M-S. (2003), "Relative Value Relevance of Historical Cost vs. Fair Value: Evidence From Bank Holding Companies", *Journal of Accounting and Public Policy*, 22, 19-42.
- Linsmeier, T.J. (2013), A Standard setter's framework for selecting between fair value and historical cost measurement attributes: a basis for discussion of "Does fair value accounting for nonfinancial assets pass the market test?", *Rev Account Stud*,18: 776-782.
- Magee, R.P. (1978), "Accounting Measurement and Employment Contracts: Current Value Reporting", *The Bell Journal of Economics*, Vol. 9, No. 1 (Spring, 1978), 145-158.
- Manganaris, P., Spathis, C., and Dasilas, A., (2015), "The Effects of Mandatory IFRS Adoption and Conditional Conservatism on European Bank Values", *Journal of the Chinese Institute of Chemical Engineers*, <http://dx.doi.org/10.1016/j.intaccudtax.2015.02.004>.

- Mattessich., R. (1962), "To the Problem of Measurement and Statistical Estimation of Errors in Accounting", *Management International*, Vol. 2, No. 2, 37-44.
- Mugan, Can Ş. ve Akman, Nazlı H. (2005), "Convergence to International Financial Reporting Standards: the case of Turkey", *International Journal of Accounting, Auditing and Performance Evaluation*, Vol:2, No.1/2, 127-139.
- Palea, V., and Maino, R. (2013), "Private Equity Fair Value Measurement: A Critical Perspective on IFRS 13", *Australian Accounting Review* No. 66 Vol. 23 Issue 3, 264-278.
- Penman, S. H. (2013), *Financial Statement Analysis and Security Valuation*, Fifth Edition, New York: McGraw-Hill.
- Penman, S. H. (2007), "Financial reporting quality: is fair value a plus or a minus?", *Accounting and Business Research*, Special Issue: International Accounting Policy Forum, 33-44.
- Reis, R.F., and P.C. Stocken (2007), "Strategic Consequences of Historical Cost and Fair Value Measurements", *Contemporary Accounting Research* Vol. 24 No. 2, 557-84.
- Ryan, S. G., (2006), "Identifying Conditional Conservatism". *European Accounting Review*, 15:4, 511-525.
- Önce, Saime.,(2007), *Kavramsal Çerçeve, UFRS/UMS Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması(Yorum-Açıklama-Örnekler)*, (Editörler: Necdet Sağlam, Salim Şengel ve Bünyamin Öztürk), Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları No: 52.
- Şensoy, Necdet. ,(2003), "*Değerleme Esaslarında Eğilim ve Etkileşimler*", Antalya: Türkiye XXII. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, (Mayıs 2003).
- Tokay, Hüseyin ve Deran, Ali. , (2008), "Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları'nda Değerleme Ölçüleri", *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı: 90, 15-47.
- Van Zijl, T., ve Whittington, G. (2006), "Deprivation value and fair value: a reinterpretation and reconciliation", *Accounting and Business Research*, 36: 2, 121-130.